

GYŐZELEMMEL FELÉRŐ DÖNTETLEN

Hunyadi. Magyar–osztrák történelmi sorozat, 2025.

A nemzeti identitású média őszinte csodálata mellett a liberális *mainstream* is – a kötelező szarkazmusai-kon túl – összességében inkább elismerő hozzáállással viszonyult a *Hunyadi* című sorozathoz. Mi áll ennek a kulturális téren ritkán tapasztalható, ikonikus nemzeti témák esetében soha sem látott egyetértésnek a hátterében?

Mindkét oldal mértékadó kritikusai meg voltak elégedve Hunyadi János karakterével. Ám míg az egyik főáramú portál filmszakértője úgy fogalmazott, hogy a *Hunyadi* egydimenziós címszereplőt kapott, de ez az egyszerűség jól áll neki, addig a patrióták azt ünnepele-ték, hogy végre látnak egy nemzeti hőst, aki nem esik áldozatul annak a gyakorlatnak, ami az objektivitást a kettős mérce fedősztorijának használva megannyi generáció számára deheroizálja a teljes történelmi arckép-csarnokunkat. Másfelől, természetesen mindkét oldal-ról érkeztek kisebb-nagyobb kifogások, de más és más indokkal. A legbeszedesebb utóélete a 2. epizód homo-szexuális ágyjelenetének lett. Míg a nemzeti elkötele-zettségű médiumok a *genderdiktátumokhoz* szolgai-an igazodónak tartották, addig az egyik nyugatos filmpor-tál homofób ármányt sejtetve méltatlankodott, mert nem Szilágyi Erzsébet kapott leszbikus jelenetet, hanem a magyar történelem legsötétebb nőalakjai: az idegen szívű Luxemburgi Erzsébet és az a *Frau* Kottanner, aki később segített Habsburg-kézre játszani a Szent Koronát. E két reprezentatív példa alapján akár arra a következtésre is juthatunk, hogy sikerült a sorozatnak olyan középutat találnia, ami révén bravúrosan függetlenítet-te magát az ideológiai szekértáborok szélsőségeitől. A kreátoroknak nagyjából valami hasonló elképzelés járhatott a fejében, mikor elfogadták a forgatókönyv-írók ajánlatát, ezzel viszont tévedésből abba is belemen-tek, hogy távolságot tartanak az eredeti, Bán Mór-mű szellemiségétől. Ez a sorozat Achilles-ina, a regény és a film nemcsak etikailag, de szakmailag is megkérdője-lezhető viszonya. Amit az alkotók csak azért tehettek meg, mert Magyarországon 1948 óta létezik két hagyomá-ny. Az egyik egy szokásjog, ami megengedi, hogy megszegjük a nézőnek tett implicit ígéretünket, azaz ne az alapmű tiszteletére építsük adaptációnk koncepció-ját. A kommunista diktatúra másik hozadéka az, hogy a közösségi művészetek alkotóit valósággal kondicio-nálja a közegük, hogy a nyíltan kimondott tartalom he-lyett suttyomban más szándékokat csempésszenek az

adaptációkba. A *Hunyadi* esetében erre az után a pro-duceri döntés után nyílt mód, ami kimondta: egyszerre két, tökéletesen különálló célközönségnek készüljön a sorozat. Egyfelől azoknak a patriótáknak, akik kiéhe-ze várják, hogy olyan magyar történelmi hősoket lássa-nak, akikre büszkék lehetnek, másfelől pedig a nemzet-közi filmpiac kereskedőinek, akiket meg kell győzni: azoknak is jelent majd valamit e sztori, akik hírből sem hallottak Rozgonyi Cicelléről, Vitéz Jánosról, de még a Hunyadiakról se. Mi ezzel a baj? Egy ekkora filmes beruházástól elvárható, hogy mindkét alapvető célnak megfeleljen – ez igaz. Viszont a forgatókönyv-fejlesztés során az alkotók e problémát láthatóan két egymásnak ellentmondó célként fogták fel. Fel se merült bennük, hogy amit a szerző kidolgozott – mégpedig a magyar néplélekkel tökéletesen harmonizáló, méltán kultikus regényeiben –, az filmen is működni fog.

Mint általában a jelentős történelmi regények szer-zői, Bán Mór is valós történelmi fregmentumok alap-ján, azokat kreatívan szituációs szekvenciákká alakítva, velük koherens jellemfejlődésen keresztül vitte végig a maga címszereplőjét. Aki az önmagával és a világgal haragban levő fiatalemberből előbb elkötelezett harcos-sá, majd ahogyan sorban legyőzte a démonait, s meg-szerezte a mind szélesebb körű tapasztalatait, egyre lenyűgözőbb eszköztárú hadvezérré, végül pedig nagy formátumú államférfivá vált. Ezt érzékletesen ábrázol-ni egy valós történelmi személyekkel operáló filmso-rozatban *high concept*nek számít, ami nem csak azo-kat a magyarokat fogja meg, akik már eleve rajongók. Mivel a fenti értékek nyomokban se lehetők fel a film-ben, kijelenthető: az írók – akármilyen meggyőzően adták el a megrendelőknek, hogy elkötelezettek a re-gényt illetően – egyáltalán nem hittek benne, legna-gyobb erőnyeiket eldobták, s megváltoztatták leglényege-sbb gondolatait, és valószínűleg mindezt úgy állították be, hogy elengedhetetlen filmadaptációs folyamatról van szó, amin minden nemzetközi sikerre pályázó re-gényfeldolgozásnak át kell esnie. Mindemellett amit a sorozat készítői vállaltak, azt teljesítették. Végül is, mindkét célközönség számára élvezhető, a költség-vetésnek megfelelő színvonalon szállították az árut, amiben nincsenek végzetes rendezői és írói hibák; kor-rekt a zene és a vágás; a jelmezek, maszkok, díszletek tökéletesek; a VFX és az operatőri munka A kategóriás. Nézhető, eladható a sorozat. Viszont a legtöbb epizód

nem hagy tartós nyomot azokban, akik nem ismerték eleve a történet főbb vonalait, és nem hallottak semmit a karakterekről. Azt is mondhatnánk, hogy ez egy korrekt, kiegészítő műsorsávban bárhol leadható B sorozat, de ezzel igazságtalanok lennénk, mert a színészek jobbak a B kategóriánál, és a Szász Attila rendezte 6. epizód a többihez képest szintet ugrott filmnyelvi kreativitás, színészvezetés, az élővé tett szituációk és atmoszféra tekintetében. Egyébként az egész sorozaton végigfut egy olyan *second line* (szultáni háremhölgynek eladott szerb hercegnő és a fiaként szeretett másodszülött szultánfi drámája), ami több önálló gondolatot mutat, mint ami egy B filmtől várható. Az más kérdés, hogy egy magyar sorozatban miért az ellenség sztorija az egyetlen empatikus jellemábrázolással kidolgozott történeti szál. A regényben ez a mellékvonal bár érdekes, de az összképhez viszonyítva harmadrendű.

Bán Mór a 2008-as, *A hajnalcsillag fénye* című első Hunyadi-könyve utószavában említi, hogy eredendően Corvin Jánosról akart írni, de hamar rájött, a tragikus sorsú herceg személyisége megfejthetetlen anélkül, hogy ne értenénk tökéletesen az apját. Így elmélyült Mátyás életében, majd belátta: az meg csak az ő apja totális megértésével értelmezhető. Végül ott kezdi a Hunyadi család történetét, hogy a kun Csorba (János nagypapa) belemártja másnapos fejét az Olt jeges vizébe, majd kisvártatva ki kell menekítenie a szülőföldről pár éves fiát démonian véreskező rokona, Vlad Tepes támadása miatt, s kénytelen új hazát keresni maguknak a Kárpátokon túli gazdag Magyar Királyságban. Bán célirányos alapossága imponáló, a nyitókötet mind a 377 oldalát arra szánja, hogy felépítse azt a kun vérű, de magyar szívű Hunyadit, aki tudatosan vállalja sorsát, és az egész életét arra teszi fel, hogy megmentse népét a török veszedelemtől. Mindezt nem közhelyekkel, hanem tűpontos lélektani ábrázolással. Ebben nem az a Vitéz János segít neki, akit a film pusztán egy kedves papnak láttat, hanem egy extraművelt, ifjú államférfi, aki meglátja a még szertelen Hunyadiban azt az erőt, akit érdemes az ő nagyívű gondolataival megfertőzni. Ám, hogy Vitéz szavai betaláljanak, ahhoz – a filmből gyökeresen eltérő jellemű – Szilágyi Erzsébet rafinált udvarhölgyeket megszégyenítő, Hunyadit szíven ütő erkölcsi tartása és mély emberismerete is elengedhetetlen. A film tudatosan redukálja az államférfi Hunyadit egy összetett mondatokban ritkán gondolkodó katonává, kinek minden regénybeli negatív cselekedetét mutatja, de enyhe túlzással szinte semmi más. Így és az antagonisták karakterek felülreprezentáltsága okán történhetett meg, hogy az 5. epizódban, az első (!) valódi tétellel rendelkező csatajelenetben a semleges néző már-már nem Hunyadinak, hanem a szul-

tánfinak drukkol; a magyar patrióták természetesen itt is Hunyadiéért szorítanak.

Ezen keresztül, vagyis ahogyan az inkriminált csatajelenethez viszonyul a magyar közönség, fejthető fel az a paradoxon, hogy miért tetszik oly sok nézőnek a sorozat, de ennek mentén kapunk választ arra is, mi a valódi jelentősége e nagyszabású filmprojektnek. Az alkotók valószínűleg tudatosan használták azt a lélektani hatáselemet, miszerint ami nincs kimondva, az bizonyos értelemben nem is létezik. A film során verbálisan csak dicsért Hunyadiról – még akkor is, ha nincsenek elégséges súllyal, cselekedetek által demonstrálva a tényleges erényei – a magyar nézők eleve *tudják*, hogy számtalan döntő ütközetben verte meg a törököt akkor is, ha az túlerőben volt, és hogy mit tett a kereszténységért, hisz végső soron neki köszönhetően a muzulmán hódítás sosem jutott túl Magyarország területén. E pozitív előítélet miatt, a nemzeti érzelmű néző elméjében, Hunyadi sosem úgy létezett, mint klasszikus értelemben vett, fokról fokra feltárulkozó sorozatszereplő. Ott már eleve egy manifestált hős vert tanyát, akit ki-ki a maga módján hívott elő abban a pillanatban, hogy a sorozat költői főcímét meglátta. Ezt az idealizált Hunyadi-képet a film során verbálisan senki nem cáfolja meg. Sőt, a profi filmes eszközök, no meg a hosszú hajú, aranypáncélos, átható tekintetű, tökéletes izomzatú macsó tovább erősítette kinek-kinek a saját eleve meglévő Hunyadi-élményét. Mindez, **együtt nézve a többi magyarral, valóságos közösségi élmény**. Egy olyan, szakrálisnak tekinthető esemény, amitől a magyar popkultúra egy ideig erőszakosan, egy idő után pedig félig fondorlatosan, félig agymosottan meg lett fosztva. Ebből az állapotból a *Hunyadival* most sikerült kitörni.

A Hunyadi-sorozat értékelésekor önbecsapás lenne, ha abszolút sikernek könyvelnénk el, aminél nagyobb hibát csak akkor vétenénk, ha kudarcnak fognánk fel, és nem ebbe az irányba haladna tovább a filmgyártásunk. Sokkal inkább győzelemmel felérő döntetlen ez. Ahol a végre nemzetközileg is eladható történelmi zsánerű filmünk és a pozitív közösségi élmény miatt egyszerre kell örülni a pontszerzésnek és ezzel egy időben lehet, sőt kell is bosszankodni az elszalasztott győzelem, a nem felvállalt, Bán Mór munkájában adva lévő, katartikus erejű dráma kihagyása miatt. Más szavakkal: a *Hunyadi*-projekt tapasztalati-val felvértezve a nemzeti értékeket közvetítő szuperproduktív filmgyártásunk remélhetőleg elérkezett egy következő fázisba, ahol immáron eljött az ugyanilyen nagyívű, de a saját íróinkat és hőseinket tisztelő, azok erényeit tűzön-vízen át megvédő, mindenki számára érzékelhetővé tevő, őszinte (!) drámai katarzisa törekvő munkák ideje. Ez nem ideológiai, hanem a film természetrajzából fakadó ténykérdés.

BARNÓCZY ÁKOS

HELYREIGAZÍTÁS

Előző, 2025. évi 1. lapszámunkban jelen írás szerzőjének neve sajnálatos módon rosszul szerepelt *Kommentár* az Emilhez. Rousseau pedagógiai alpművének társadalomfilozófiai kontextusa című tanulmányában, a 167–177. oldalakon. A főszerkesztő a szerzőtől és az olvasóktól is elnézést kér. (A szerk.)